

Museum van het Nederlandse Uurwerk

Jaarverslag 2016

Museum Zaanse Tijd, het museum van het Nederlandse uurwerk

30 maart 2017

1. Bestuur

Sinds 1 januari 2016 wordt het bestuur over het Museum Zaanse Tijd (MZT) gevoerd door de Stichting Tijdmeetkundige Collectie Nederland (STCN). De STCN is het samenwerkingsverband van de stichtingen Museum van het Nederlandse Uurwerk (SMNU), Museum en Archief van Tijdmeetkunde (SMAT), Boom-Time (SBT) en De Oude Tijdwijzer (SDOW). De doelstelling van de STCN is het behouden en exploiteren van de collecties van de SMNU en de SMAT.

Gedurende het verslagjaar bestond het bestuur van de STCN uit mw. M. Lutgert-Boomsma (voorzitter), dhr. C. Meddens (secretaris), dhr. H. Harting (penningmeester), dhr. M. van Hees en dhr. H. van den Ende.

Het bestuur heeft de uitvoering van de werkzaamheden gedelegeerd aan een directeur. Gedurende het verslagjaar was dit dhr. C. Hofland.

2. Uitgangspunten

Het bestuur heeft de volgende uitgangspunten:

- 2.1. De ICOM-definitie van een museum wordt door het bestuur onderschreven.
- 2.2. De ethische code voor musea wordt door het bestuur onderschreven en in de organisatie bevestigd.
- 2.3. In geval van afstoting van onderdelen van de collectie wordt de LAMO onderschreven.

3. Governance

Het bestuur heeft gedurende het verslagjaar zes keer vergaderd. In dit jaar is vooral de bestuurlijke organisatie een punt van aandacht geweest. Het bestuur heeft zijn bevoegdheden en verantwoordelijkheden uitgewerkt in een bestuursreglement. Ten aanzien van de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de directeur is een directiereglement vastgesteld. Verder zijn functiebeschrijvingen en arbeidsovereenkomsten met de directeur en de conservator-beheerder opgesteld. Met betrekking tot het financieel beheer is een financieel protocol vastgesteld. De financiële administratie en het opstellen van de jaarcijfers zijn uitbesteed aan een externe partij, FDN Nijemanting Administratiekantoor te Haarlem.

4. Strategie

Het andere belangrijke aandachtspunt voor het bestuur was de continuïteit van de collectie en de presentatie. Na de beëindiging van het jaarlijkse exploitatiesubsidie door de gemeente Zaanstad in 2015 mocht hiervoor gevreesd worden. Ook dragen de spanwijdte van de kleine museumorganisatie en de vergrijzing van het personeel niet bij aan de toekomstbestendigheid van het museum.

De beëindiging van het subsidie leidde tot een zoektocht naar andere bestaansmiddelen, die heeft geresulteerd in een nieuwe missie: Het MZT mikt met de presentatie op een zo breed mogelijk publiek op de Zaanse Schans. Het levert een bijdrage aan de presentatie van de Zaanse geschiedenis en aan het inzicht van het publiek in de geschiedenis van de tijd.

In het verslagjaar is toenadering gezocht tot andere erfgoedpartijen binnen de Zaanse Schans, met name het Zaanse Museum. De gezamenlijke inzet hiervan is het museale gehalte van de Zaanse Schans en daarmee het verdienvermogen van de

musea te verhogen. Voor Museum Zaanse Tijd geldt dat het aanhaken bij een grotere organisatie meer zekerheid voor de toekomst biedt. Een zichtbaar resultaat van de intensievere samenwerking is de nieuwe opzet van de Zaanse Schans Card, het gezamenlijk entreebewijs voor de erfgoedinstellingen op de Zaanse Schans. Deze nieuwe opzet heeft in 2016 geleid tot aanzienlijk hogere inkomsten.

In 2016 is door de gemeente Zaanstad een onderzoeksopdracht aan Robert Leferink/management en advies gegeven, die tot doel heeft te onderbouwen of een vergaande vorm van samenwerking tussen de twee musea mogelijk is.

Deze stappen naar een positiebepaling voor de toekomst vinden plaats tegen de achtergrond van een gewenste transitie van de Zaanse Schans van grootschalige toeristenattractie naar een meer gedifferentieerde trekpleister. De richting van deze transitie zal vorm krijgen in een Masterplan Zaanse Schans 2030.

5. Het museum in 2016

5.1. Jubileum

Ruim 40 jaar geleden nodigde burgemeester Laan van Zaanstad Prins Claus uit om op 3 februari 1976 het Zaanse Uurwerkmuseum op de Zaanse Schans te openen. Het museum kon in 2016 terugzien op 40 jaar bestaan op de Zaanse Schans. In die 40 jaar is veel veranderd, maar het museum is gebleven als getuigenis van de historische verbinding van de Zaanse klokkenmakers met de tijdmeting in Nederland. De Zaanse klok is misschien wel de enige wereldwijde icoon van de Zaanstreek.

De viering van het jubileum kreeg extra cachet door de opening van de nieuwe entree (zie 5.7.1.).

5.2. Veiligheidsbeleid

Het veiligheidsbeleid is gebaseerd op een in 2009 uitgevoerde veiligheidsrisicoanalyse en in 2010 vastgelegd in het veiligheidsplan "Safe & Sound". Sedertdien is volstaan met het up-to-date houden van de voorzieningen met het oog op aanpassingen in het gebouw en technologische ontwikkelingen. In 2016 was aanpassing van de camerasurveillance nodig in verband met de nieuwe entree. De gelegenheid is aangegrepen om over te schakelen van een telefoonverbinding naar een internetverbinding met de alarmcentrale.

5.3. Personeels- en vrijwilligersbeleid

In 2016 heeft het door het bestuur ingezette personeelsbeleid geresulteerd in arbeidscontracten, waarin ook de gedragsregels zijn vastgelegd.

Ook is een vrijwilligerscontract vastgesteld. Het museum kan niet buiten de hulp van vrijwilligers, die weten wat van hen verwacht wordt.

5.4. Financiën

MZT heeft in 2016 een goed jaar gehad. Mede dankzij de gestegen revenuen van de gewijzigde opzet van de Zaanse Schans Card is een batig saldo van €12.508 behaald. Deze som is aan de algemene middelen toegevoegd.

Daarnaast is in 2016 een zeer ruimhartige gift van €67.500 van de Stichting Krijt Hulpfonds ontvangen, die bestemd is voor de vernieuwing van de presentatie. Dit bedrag is toegevoegd aan de voorziening herinrichting museum.

Voor de volledige cijfers zij verwezen naar de bijgesloten Jaarrekening 2016 van de Stichting Museum van het Nederlandse Uurwerk.

5.5. Collectie

5.5.1. Verzamelbeleid

Gedurende het jaar 2016 was een beperkt aantal kleinere verwervingen te noteren. Noemenswaard zijn een kleine Zaanse klok uit de voor Albert Heijn geproduceerde serie, een grotere moderne Zaanse klok en een Friese staartklok met Abrahamsoffer. De bruiklenen van de SMAT in het museum zijn uitgebreid met een bijzonder kleine staande klok van Daniël Perrin en een tafelklok van J. van Ceulen le jeune. Er zijn geen objecten uit de collectie afgestoten.

5.5.2. Restauratie

De bijzonder interessante pendule Van Spanje, onderdeel van de collectie van de SMAT, is in 2016 gerestaureerd door Hans Beelaerts van Blokland en met financiële steun van de Klokkenvrienden SMAT. Vanwege leveringsproblemen m.b.t. de stolp is de klok nog niet in het museum teruggekeerd.

5.5.3. Bruiklenen

De in 2013 gestarte bruikleen van de slingerklok van Salomon Coster aan het Rijksmuseum is in 2016 voor drie jaar verlengd.

5.5.4. Onderzoek

In 2016 is onderzoek verricht naar de passer, gesigneerd "K.Mz. Volger, Wormerveer 1670", die Museum Zaanse Tijd in langdurig bruikleen heeft van het Zaanse Museum, als onderdeel van de collectie Jacob Honig Jsz. Jr.

Anton Vos publiceerde in het tijdschrift "Collect" Jg. 21, nr.9, pp.80-81 een artikel over een vergelijking tussen deze passer en een ander, groter exemplaar waarvan de signatuur luidt: "BY KORNELIS MIC GIELS.Z ANNO. 1671.2.16" met aan de keerzijde "VOOR . PIETER . KLAESZ . MOOLEMAKER".

5.6. Publiek

5.6.1. Bezoek

In 2016 trok het museum 18.198 bezoekers, 70% meer dan in 2015. Deze toename is te danken aan de verbeterde opzet van de Zaanse Schans Card en aan de ruimere openingstijden.

5.6.2. Openstelling

Het museum was in 2016 296 dagen open van 10.00 tot 17.00 uur. Ten opzichte van het verleden is dit een uur langer per dag, terwijl in de loop van 2016 ook een eind werd gemaakt aan de gewoonte van de wintersluiting. De bedoeling hiervan is beter aan te sluiten bij het algemene openingsbeleid op de Zaanse Schans.

Bedrijfseconomisch heeft deze beslissing naar verwachting bijgedragen.

5.6.3. Tentoonstelling

In 2016 ging de jaarlijkse wisseltentoonstelling van het museum over de Franse neoklassieke stijlen en hun weerklink in de Zaanstreek vóór 1850. De expositie liep

van 1 mei 2016 tot 9 januari 2017. Ter ondersteuning van de tentoonstelling is tevens een audio-visuele presentatie over dit onderwerp geproduceerd.

5.7. Overige punten

5.7.1. Nieuwe entree

Dankzij een bijdrage van de Stichting Krijt Hulpfonds kon in september 2016 de wens vervuld worden om de entree van het museum naar de straatzijde van het pand te verplaatsen. De entree heeft het aanzien gekregen van een 19^e-eeuwse horlogemakerswinkel, waarmee wordt aangesloten bij de verwachtingen van de bezoekers van de Zaanse Schans. Het resultaat is een aangename en representatieve ruimte voor de ontvangst van bezoekers.

Op 15 september vond de opening van de nieuwe entree plaats onder grote belangstelling van vrienden uit de wereld van het uurwerkenerfgoed en relaties uit de Zaanstreek. Els Veenis-Kaak leidde ons naar de nieuwe voordeur, die ze met flair opende.

5.7.2. Entreefunctie Zaanse Schans

MZT vervult de functie van informatiepunt voor de Zaanse Schans bij de secundaire entree van de Schans. In 2016 is mede dankzij de nieuwe opzet van de Zaanse Schans Card een sterke groei van deze functie te zien geweest. Dit is vanaf de zomer mede te danken aan de nieuwe entree.

5.7.3. Wifi

In 2016 is de oude internetverbinding via de telefoonlijn ingeruild voor een veel snellere internetverbinding via de kabel. Dit bood de gelegenheid om wifi in het museum te introduceren. Onder andere kunnen bezoekers hierdoor via wifi de collectiedatabase van het museum op internet raadplegen.

5.7.4. Educatie

Sinds 2008 worden educatieve programma's in het kader van "Erfgoed à la Carte" aan de basisscholen in de Zaanstreek aangeboden. De belangstelling voor deze programma's loopt sinds het schooljaar 2014/2015 achteruit, vooral als gevolg van toegenomen concurrentie van andere erfgoedinstellingen. In 2016 hebben in dit kader 20 groepen leerlingen het museum bezocht.

5.7.5. Zaanse Schans

Ook in 2016 heeft het museum geparticipeerd in allerlei evenementen op de Zaanse Schans, zoals de folkloremarkt en de Sinterklaasviering. Voor de "Nacht van de Nacht" heeft het museum een eigen programma, dat inzicht biedt in de kosmische achtergrond van dag en nacht en van de tijdmeting.

Bijzonder was het bezoek dat mevrouw A. Pot-Jak met kinderen en kleinkinderen aan het museum bracht. Zij werd 80 jaar geleden geboren in het pand, dat toen nog het adres Dorpsstraat 515 in Assendelft had.

5.8. Risico's

5.8.1. Klimaatbeheer

Vanwege de nieuwe entree en de ruimere openingstijden moet sinds de winter van 2016-2017 meer gestookt worden. Gebleken is dat hierdoor de luchtvochtigheid sterk en langdurig daalt, met het risico van schade aan de houten onderdelen van de objecten.

Vóór de winter van 2017-2018 zal bezien worden met welke maatregelen in de winter een bevredigend vochtgehalte gehandhaafd kan worden.

5.8.2. Inkomsten

Aan de inkomstenkant is waar te nemen dat de inkomsten uit Museumkaartbezoek licht dalen, waarschijnlijk als gevolg van de sterkere nadruk die is komen te liggen op het handhaven van het persoonsgebonden karakter van de kaart. De inkomsten uit betalend bezoek dalen al sinds jaren.

Dit wordt weliswaar meer dan volledig gecompenseerd door hogere inkomsten uit de Zaanse Schans Card, maar hierdoor groeit de afhankelijkheid van succes in de samenwerking op de Zaanse Schans. Als hierin een hapering optreedt kan dit zwaarwegende financiële consequenties hebben. Een hapering is niet denkbeeldig gezien de transitiefase waarin de Zaanse Schans zich bevindt.

5.8.3. Organisatie

De personele organisatie van het museum heeft een smalle basis, terwijl de vergrijzing voortschrijdt. Dit is een immanente bedreiging voor de continuïteit. Zoals vermeld heeft dit punt geleid tot onderzoek naar de mogelijkheid van een vergaande vorm van samenwerking met het Zaanse Museum.